

— „O wyjaśnienie, o przyczynę — i pan masz tyle po-
dłości jeszcze w sobie, dziś do mnie ze śmiałem czołem przy-
stąpić i o przyczynę pytać, jakby niewinny jaki, jakby ni-
gdy nic...

— „Panie Złotnicki, nie unos się pan, zniósłem to. coś
mi dopiero powiedział, choć Bóg mi świadkiem, nie wiem
za co te przymówki — dla dziecka mego to zniósłem —
ostatni raz cię proszę, wytłumacz mi, co chcesz odemnie,
za co....

— „Za co?! wrzasnął Złotnicki i powstał z krzesła. —
Za co?! pytasz mię... ha przypomnij sobie — za wszystkie
nieszcześcia moje — przez twą podłość — ha... za wszystko...
i ty śmiesz mię pytać: za co? precz mi z oczu, idź, bo ja
cię znieść nie mogę, podły, nikczemny... zdrajca...

— „Czekaj łotrze. te słowa darmo ci nie ujdą, krzychał
nawzajem Pankiewicz, krwią mi za tą zniewagę zapłacisz —
i rzucił się — lecz przedtem już Złotnicki wyszedł, a przy-
jaciele nadbiegli na hałas powstrzymali rozwścieklonego gnie-
wem Pankiewicza, i zaczęli go uspokajać. Wszyscy znali oby-
dwóch, widzieli, że się unikają, lecz nie znali powodu. —
O Pankiewicza uczciwości i prawości, aż nadto byli przekona-
ni, to też wytłumaczyć sobie nie mogli słów Złotnickiego.
Wspólnie zgodzili się, że tu musi jakieś straszne zachodzić
nieporozumienie. Pankiewicz był niepokieszony. — Wszystko,
mówił, niczem, nazwał mię podłym, nikczemnym, znacie mię
i wiecie, co o mnie sądzić, ale to ostatnie słowo — on mię
nazwał zdrajcą, ha to okropnie — teraz nie wiem, gdzie
twarz moją ukryć — każdy palcem mię wskaże, i powie
zdrajca....

Pocieszali go przyjaciele, ale niewiele ta ich pociecha
na niego wpłynęła. Pod tym niewypowiedzianym niewytłuma-
czonym, okropnym zarzutem, zwiesił głowę, i cały się oddał
czarnym myślom. Odprowadzono go do domu, ale i tu dla
niego ni w słowach żony, ni córki, nie było pociechy. Ten
domek tak miły mu przedtem, tak wesoły, teraz mu obrzydł,
całe szczęście znikło mu. Jedną trapiącą myśl, że na nim
podejrzanie o zdradę ciąży, owładnęła nim zupełnie, i zbez-
władniała go.

W parę dni dopiero na usilne naleganie żony i córki,
wyjawiał im swą scenę z Złotnickim. I one zarówno nic mu
nie mogły wytłumaczyć. Marya strasznie się wzruszyła, bo
zobaczyła całą bezdenność tej przepaści, co między nią a
Czesławem się rozwarła. Posmutniało dziewczę niesłychanie,
twarzyczka jej pobiadła — bo ona nie widziała ratunku,
ona czuła, że już na zawsze dla niej Czesław stracony.

Jedną tylko krótką, przelotną chwilę obudzonej nadziei
miała Marya. Było to jakoś w niedzielę. Smutna i zamyślona
siedziała nad wieczorem w znanej nam altanie przed domem.
W tem głośnie: „Niech będzie pochwalony!“ wyrwało ją z za-
dumy. Podniosła głowę i ujrzała wyniosłą postać Andrzeja.

(D. c. n.)

† Prawo zmowy.

Na wniosek posła Rosera, wysadziła wiedeńska Rada
państwa komisję, która miała się zająć zbadaniem obecnego
położenia licznej klasy robotniczej, i przedłożyć projekta do
praw, któreby dobrobyt tej klasy mogły polepszyć.

Licznie zachodzące petycje niemieckich robotników
z Wiednia, Lincu, Gracu i Pragi domagały i domagają się
przedewszystkiem: zmniejszenia liczby godzin ro-
boczych, nieprzypuszczania dzieci do robót
fabrycznych, najbardziej zaś prawa pozwalającego
zmowy. Najważniejszym z tych żądań jest niezawodnie pra-
wo wolnej zmowy. Do dziś dnia prawa austriackie zakazują
takich zmów i tak §. 77 ustawy przemysłowej z dnia 20.
grudnia 1859 postanawia: „Pomocnikom (czeladzi) zakazuje
się umawiać się między sobą, aby wspólnym odmawianiem ro-
boty, lub innemi środkami wymuszać na słuszbodawcach pe-
wne warunki.“ — Ten sam §. odwołuje się na prawo karne,
które w §. 481 zalicza zmowy czy to między młodzieżą, czy to
między majstrami do przestępstw i karze je karami pienięż-
nymi, lub też aresztem od kilku dni do kilku tygodni.

Daremnie szukamy za słusznymi powodami, które skło-
niły prawodawstwo austriackie do wydania zakazu zmowy, do
zaliczenia jej między przestępstwa, powodów takich nigdzie
nie widzimy. Jeśli cesarstwo austriackie chce być państwem
konstytucyjnym za jakie go niemieccy ministrowie tak chętnie
ogłaszają, to musi przyznać prawo wolnej zmowy. — Poje-
dyńczy czeladnik może każdej chwili żądać od swego majstra
podwyższenia płacy, lub zmniejszenia liczby godzin robo-
czych, tak samo wolno znowu żądać pojedynczemu majstrowi
od swych czeladników, by przystali na mniejszą pracę lub
na większą ilość godzin roboczych, strona zaś, która na taką
zmianę przystać nie chce czy nie może, ma prawo uważać
dotychczasową umowę za rozwiązaną i udać się gdzie indziej.
Co wolno jednemu czeladnikowi lub jednemu majstrowi, dla-
czego nie ma być dozwolone wszystkim razem czeladnikom
lub majstrom. Dopóki tego nie będzie, to owa równość
w obliczu prawa, którą Niemcy uchwalili w ustawach
zasadniczych, o której tylko piszą i mówią, będzie tylko uro-
joną, a ciągle obowiązujące ustawy zakazujące zmowy, będą
jednym dowodem więcej, jak ogromna zachodzi w Austrii
różnica między teorią a praktyką, i jak nam jeszcze daleko
do takiej konstytucyjnej wolności, jak w Anglii.

Władza rządowa tam tylko winna wkraczać, gdzie bez
jej wdania się jeden lub kilku obywateli państwa byłoby po-
krzywdzonych, wychodząc z tego stanowiska państwo prawdzi-
wie konstytucyjne, jak Anglia, Szwajcarya, Włochy, nie za-
kazują zmowy, bo zmowa sama w sobie nie narusza niczyje
prawa, nie krzywdzi nikogo. Zdarza się jednakże czasem, że
wskutek zmowy powstają rozruchy, otóż wtedy, ale tylko wte-
dy, jeśli powstaną rozruchy winna władza rządowa wdać się
w tę sprawę. I tak n. p. w Londynie część czeladzi krawie-
ckiej zrobiła ostatniemi czasy znową i żądała podwyższenia
płacy, rząd się wcale w to nie mieszał i wiele warsztatów
stało opuszczonych. Kiedy jednak zmówieni robotnicy kra-
wieccy zaczęli bić i rozpędzać tych czeladników, którzy nie
należąc do zmowy, pracowali w swych warsztatach, wtedy
wystąpiła policja i aresztowali kilku burzycieli spokoju pu-
blicznego. „Wolno wam“, mówiła angielska policja do zmó-
wionych czeladników, „robić znową, nie wolno jednak środ-
kami gwałtownymi przymuszać innych, by do waszej zmowy
przystępowali.“ Tak winien postępować każdy rząd, który
chce się zwać konstytucyjnym. —